

14.4.2021

Julkinen

Oikeusministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö (lausuntopalvelu.fi) 4.3.2021, VN/16344/2020

Luottotietolain muuttaminen maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämiseksi

Oikeusministeriö on pyytänyt muiden tahojen ohella valtiovarainministeriön lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta otsikkoasiaan liittyen. Valtiovarainministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen sisältyy pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä koskevat lainsäädäntömuutokset olivat alun perin määrä valmistella positiivisen luottotietorekisterin perustamista koskevissa työryhmissä.

Oikeusministeriössä virkatyönä valmisteltu lakiluonnos pohjautuu eduskunnan antamaan lausumaan kuluttajaluottojen väliaikaista hintasääntelyä koskevan lain säätämisen yhteydessä (TaVM 12/2020 vp ja EV 69/2020 vp). Lausumassaan eduskunta edellytti, että valtioneuvosto kiirehtii maksuhäiriöitä koskevien lainsäädäntömuutosten valmistelua siten, että lainsäädäntöesitykset on tuotava eduskuntaan vuoden 2021 kevätistuntokauden aikana. Eduskunta lisäksi edellytti lausumassaan, että *”henkilöt, jotka ovat suorittaneet maksuhäiriömerkinnän perusteena olleet maksut asianmukaisesti, tulee poistaa rekisteristä 1 kuukauden kuluttua maksun suorittamisesta”*.

Kattavilla luottotiedoilla on laajoja myönteisiä vaikutuksia paitsi toimivan luotonannon ja vaihdannan, mutta myös ylivelkaantumisen estämisen näkökulmasta. Hallitusohjelmakirjaus, eduskunnan lausuma sekä yleisempikin yhteiskunnallinen keskustelu osoittavat kuitenkin sen, että nykyisiä maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja ei koeta oikeudenmukaisiksi ja oikeasuhtaisiksi erityisesti niissä tapauksissa, kun taloudellisissa vaikeuksissa ollut henkilö pyrkii saamaan talouttaan tasapainoon. Tässä lausunnossa valtiovarainministeriö tuo esille sellaisia seikkoja, joilla näitä molempia näkökulmia voitaisiin mahdollisesti sovittaa yhteen.

Vaikutukset

Valtiovarainministeriö pitää hallituksen esitysluonnoksessa tehtyä vaikutusarviota pääosin oikeana.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- käytettävissä olevien luottotietojen supistuminen hallituksen esitysluonnoksessa kuvatulla tavalla saattaa vaikeuttaa pankkien taseisiin liittyvien riskien arviointia;

- maksuhäiriömerkinnän poistuminen hyvin pian heti merkinnän aiheuttaneen velan loppuunmaksun myötä saattaa ennestään lisätä korkeakorkoisten, maksuajaltaan lyhytaikaisten luottojen kysyntää ja siten syventää yksityishenkilöiden velkaantumiskierteitä;
- luottotietoraporttien sisällön supistuminen saattaa johtaa joissakin tapauksissa muun tyyppiin luottokelpoisuuden arviointimenettelyihin, kuten ulosottolaitoksesta saatavien ulosottorekisterin julkisten otteiden kysynnän kasvuun; ja
- yritysten maksuhäiriötietojen säilytysaikoihin ehdotettavien muutosten vaikutusta harmaaseen talouteen ei ole arvioitu luonnoksessa.

Esitetyistä muutoksista viranomaistoiminnalle aiheutuvia vaikutuksia ja niiden kustannuksia tulee mahdollisuuksien mukaan täsmentää esityksen jatkovalmistelussa. Kustannukset on katettava julkisen talouden suunnitelmien ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa.

Muutosehdotuksia

Valtiovarainministeriö pitää ongelmallisena, että maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja lyhennettäisiin kautta linjan varsin radikaalisti ja varsinkin ennen positiivisen luottotietorekisterin käyttöönottoa. Jos maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja lyhennetään jo tätä ennen, säilytysaikojen lyhentäminen tulisi kohdistaa tavalla, joka ei ole omiaan vaarantamaan toimivia rahoitusmarkkinoita tai estämään haitallista ylivelkaantumista. Valtiovarainministeriö ehdottaa hallituksen esitysluonnokseen yhtä tai useampaa seuraavaa muutosta, jotka ministeriön käsityksen mukaan olisivat periaatteiltaan sopuosinnassa eduskunnan lausuman sekä hallitusohjelman tavoitteiden kanssa.

1) Ainostaan velkojan ilmoittamat maksuhäiriöt poistettaisiin kuukauden kuluessa velan maksusta

Eri tyyppiset maksuhäiriömerkinnät eroavat toisistaan merkittävästikin. Esimerkiksi maksutuomioita ja ulosottovarattomuutta koskevat merkinnät tulevat luottotietorekisteriin vasta erittäin pitkän perintäprosessin myötä, kun taas velkojan ilmoittama maksuhäiriö on mahdollista (eräiden edellytysten täytyessä) merkitä luottotietorekisteriin jo 60 päivän maksuviiveen johdosta. Myös velkojan ilmoittamissa maksuhäiriötiedoissa säilytysaika on tällä hetkellä kaksi vuotta.

Velkojan ilmoittama maksuhäiriötieto riippuu sekä käytetyistä sopimusehdoista että velkojan harkinnasta. Tämä maksuhäiriötieto ei ole rekisteröityjen kannalta yhdenvertainen, koska se riippuu luotonantajan käytännteistä. Sen sijaan viranomaisen toteamat maksuhäiriötiedot merkitään luottotietorekisteriin käytännössä aina, kun tieto on saatavilla viranomaisen rekistereistä.

Edellä mainituista syistä johtuen maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä 1 kuukauteen velan maksusta voisi olla perusteltua kohdentaa ainoastaan velkojan ilmoittamiin maksuhäiriömerkintöihin (luottotietolain 14 § ja 18 §:n 1 momentin 5 kohta).

2) Luotonantoon sekä takauksen ja pantin antamiseen ja hyväksymiseen liittyviin käyttötarkoituksiin olisi sallittua käyttää nykyisen sisältöisiä luottotietoja. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen merkittävämpi lyhentäminen kohdistettaisiin muihin käyttötarkoituksiin.

Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan keskeinen syy maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja kohtaan koetulle tyytymättömyydelle on mahdollisesti luottotietojen tämänhetkinen rakenne: saman sisältöistä luottotietoraporttia hyödynnetään esimerkiksi vakuutus sopimusten tekemiseen, asuinhuoneiston vuokraamiseen, työhön otossa taloudellista vastuuta sisältyviin tehtäviin, matkapuhelinliittymien avaamiseen sekä luottosopimusten tekemiseen. Luottotietolaki ei tunne sellaista mahdollisuutta, että eri käyttötarkoituksiin käytettäisiin sisällöltään eri tyyppisiä

luottotietoraportteja. Siten yksittäinenkin maksuhäiriömerkintä voi vaikeuttaa kansalaisten arkea hyvin erilaisissa tilanteissa.

Valtiovarainministeriö korostaa tarpeellisten luottotietojen saatavuutta luotonannossa, ja erityisesti luottolaitostoiminnassa. Luottolaitokset ovat Suomen talouteen kohdistuvien riskien kannalta keskeinen tekijä: Suomen pankkisektorin koko ja sektorin keskittyneisyys ovat Euroopan kärkitasoa. Luottoriskien kattava arviointi koko luottosuhteen elinkaaren aikana on konkreettisesti osoittanut tärkeytensä koronapandemian aikana. Kaikkiin sellaisiin muutoksiin, joilla vaikeutetaan luottolaitosten edellytyksiä tehokkaaseen vastapuoliriskien hallintaan, tulisi suhtautua lähtökohtaisesti kriittisesti. Kattavien luottotietojen hyödyntäminen luotonannossa mahdollistaisi sen, että luottotiedot palvelisivat ylivelkaantumisen ehkäisemistä.

3) Samalla kun maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja lyhennetään, tulisi mahdollistaa laajempi ulosottotietojen rekisteröinti

Valtiovarainministeriö huomauttaa, että luottotietorekistereihin talletettaviin maksuhäiriötietoihin ei ole tällä hetkellä mahdollista sisällyttää sellaisenaan tietoa siitä, että rekisteröity on ulosoton kohteena. Luottotietolain mukaan maksuhäiriönä on mahdollista merkitä ainoastaan ulosottovarattomuudet ja pitkäkestoinen ulosotto. Jos maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja päädytään lyhentämään olennaisesti nykyisestä, tulisi samalla varmistua, että ulosottotietoihin liittyvää katvealuetta ei enää jäisi. Tämä muutos saattaa olla omiaan vähentämään myös ulosottolaitoksen työmäärää, koska tarve erillisten ulosottorekisterin otteiden käytölle voi vähentyä.

4) Yritysten maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä ei tulisi kiirehtiä

Valtiovarainministeriö suhtautuu kriittisesti siihen, että yritysten maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja lyhennettäisiin tässä yhteydessä yksityishenkilöiden maksuhäiriöitä vastaavalla tavalla. Yritysten maksulaiminlyönneistä saatava kattava luottotieto on toimivan vaihdannan ja harmaan talouden torjunnan kannalta ensiarvoisen tärkeää. Luottotietojen tärkeys korostuu osakeyhtiöiden kohdalla, koska osakeyhtiön omistajat eivät ole henkilökohtaisessa velkavastuussa osakeyhtiön velvoitteista.

Eduskunnan lausuman pohjalla olevan talousvaliokunnan mietinnön (TaVM 12/2020 vp) perusteella eduskunnan tahtotilana on ollut kiirehtiä lähinnä kuluttajan asemassa olevien henkilöiden maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämistä. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan yritysten maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen ehdotetut lyhentämiset edellyttävät vielä merkittävässä määrin jatkovalmistelua ja vaikutuksia (mukaan lukien vaikutukset harmaaseen talouteen) tulisi arvioida kattavammin sen sijaan, että muutosten tekemistä nyt kiirehdittäisiin.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Erityisasiantuntija

Antti Makkonen